

Prof. ucz., dr hab. Małgorzata Adamik-Szysiak
Instytut Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach
Wydział Politologii i Dziennikarstwa
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgra Dawida Kujawy

**„Audiowizualna kultura uczestnictwa w dobie konwergencji i dywergencji mediów
na przykładzie platformy YouTube w Polsce”,**

napisanej na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa

Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

pod kierunkiem prof. dra hab. Marka Żyromskiego (promotor)

i prof. ucz., dra hab. Szymona Ossowskiego (promotor pomocniczy)

Przedłożona praca podlega ocenie zgodnie z wymogami określonymi w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789, z późn. zm.) w odniesieniu do oryginalności rozwiązania problemu naukowego, wykazanej w rozprawie ogólnej wiedzy teoretycznej Autora w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Podjęty w pracy doktorskiej temat jest nie tylko aktualny, ale przede wszystkim istotny i wypełniający zauważalną lukę w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach w zakresie pogłębionych rozważań i analiz nad problematyką współczesnej audiowizualnej kultury uczestnictwa przez pryzmat funkcjonowania popularnej platformy YouTube. To znakomita synteza dotychczasowych spostrzeżeń badaczy, których przedmiotem analiz była platforma YouTube oraz ich istotne uzupełnienie w zakresie badań empirycznych nad rolą tejże platformy w kształtowaniu kultury uczestnictwa. Uwaga Autora koncentruje się przede wszystkim na internetowych twórcach (tzw. youtuberach), ich

postrzeganiu i funkcjonowaniu na platformie YouTube. Temat i zaproponowany przez mgra Dawida Kujawę sposób jego ujęcia uważam za ważny poznawczo, społecznie.

Autor wykazuje się w pracy erudycją, wiedzą teoretyczną z zakresu badanego obszaru. W rozprawie podejmuje udaną próbę poszukiwania nowych perspektyw omawianych zjawisk, z powodzeniem podejmuje się ich interpretacji, formułuje interesujące wnioski i konstatacje, wskazując przy tym mnogość rodzących się pytań i kierunków dalszych badań.

Dysertacja liczy 311 stron, składa się z czterech rozdziałów, opatrzonych wstępem, zakończeniem, spisem tabel i rysunków oraz wykazem bibliografii. Przyjęta przez mgra Dawida Kujawę konstrukcja pracy pod względem formalnym i merytorycznym jest poprawna. Podział treści jest logiczny, służy realizacji zadania badawczego. Tytuły poszczególnych rozdziałów odpowiadają ich zawartości. Docenić należy wyartykułowanie przez Autora podsumowań zawartych w poszczególnych rozdziałach rozprawy, sprzyjających przejrzystości prezentacji wniosków z wiodących ustaleń badawczych i osiągniętych rezultatów własnych badań.

Praca ma charakter medjoznawczy. Wśród wykorzystanej literatury polskojęzycznej i anglojęzycznej nie zabrakło głównych, w tym najnowszych publikacji z zakresu badań nad zjawiskiem konwergencji mediów, kulturą audiowizualną, mediami cyfrowymi oraz aktualnych raportów, zawierających dane statystyczne. Podkreślić należy, iż ważnym źródłem informacji dla Autora, w kontekście ukazania sposobu funkcjonowania YouTube, były materiały udostępnione na tejże platformie. Bibliografia została podzielona na: literaturę, publicystykę, źródła internetowe oraz inne (tu jedna pozycja – niepublikowany referat wygłoszony na konferencji). Ta struktura bibliografii wymaga jednak, w mojej opinii, ponownego przemyślenia. Uporządkowania z pewnością wymaga pozycja „literatura”, w której brakuje czytelnego podziału, mamy tu zarówno monografie, artykuły, jak i hasła encyklopedyczne, te ostatnie jako źródła znajdują się także w pozycji „źródła internetowe”. W całej rozprawie mgr Dawid Kujawa często i trafnie przywołuje wymienione tu źródła.

We **wstępie**, mgr Jakub Kujawa poza wprowadzeniem do tematu refleksji naukowych, określa cel pracy, omawia zawartość kolejnych rozdziałów (tu również nawiązując do kluczowej dla przedmiotu badań literatury), wskazuje trzy główne pytania badawcze (choć dopiero podczas przybliżania treści rozdziału czwartego, s. 11), uzasadnia wybór zastosowanej metodologii i przyjętej cezury czasowej badań.

Deklarowany w pracy główny cel badawczy, jakim było „zbadanie i przybliżenie nowego zawodu medialnego - youtubera - oraz przedstawienie specyfiki funkcjonowania

twórców internetowych w serwisie YouTube” (s. 5) został zrealizowany. Z powodzeniem Autor zrealizował także cel, jakim było: „kompleksowe przybliżenie platformy YouTube, jej historii, a przede wszystkim współczesnych wymiarów i zakresu usług, jakie oferuje” wskazana platforma (s. 5).

W rozprawie mgr Dawid Kujawa nie formułował hipotez badawczych, lecz trzy główne pytania badawcze:

- „1. Jaka jest specyfika funkcjonowania internetowych twórców na platformie YouTube?
2. Jaka jest pozycja platformy YouTube względem mediów profesjonalnych?
3. Jakie są skutki pandemii COVID-19 względem twórców funkcjonujących w obrębie platformy YouTube?” (s. 11).

Przyjęte postępowanie badawcze w badaniach jakościowych jest uzasadnione i obecne w literaturze przedmiotu. Zaproponowane pytania badawcze są spójne z celem głównym rozprawy. W pracy (w tym w drugim pytaniu badawczym i w kilku pytaniach w scenariuszu wywiadu), pojęcie „media profesjonalnie” jest często wykorzystywane przez Autora, brakuje jednak jego jasnego zdefiniowania, tym bardziej, że przykładowo we wspomnianym scenariuszu odnajdujemy pytanie nr 30 brzmiące następująco: „Czy chciałbyś tworzyć dla mediów profesjonalnych, czy tak zwanych „głównego nurtu”? Z dalszej części pracy można wywnioskować, że „media profesjonalne” Autor utożsamia z „mediami tradycyjnymi”, jak radio czy telewizja (s. 245). W tej sytuacji należy doprecyzować jak Autor rozumie pojęcia „media profesjonalne” oraz „media głównego nurtu”.

W celu odpowiedzi na pytania badawcze mgr Dawid Kujawa zebrał i szczegółowo omówił w kolejnych rozdziałach najważniejsze teoretyczne aspekty tematu rozprawy (rozdziały 1-3), po czym przedstawił przyjętą metodologię (w tym autorski scenariusz ustrukturyzowanego indywidualnego wywiadu pogłębionego zawierający 40 pytań) i wyniki badań własnych (rozdział 4).

Autor przyjmując założenia właściwiej dla nauk społecznych metodologii teorii ugruntowanej zrealizował badania własne wykorzystując przede wszystkim metodę jakościową. Kluczowym był dla Autora pogłębiony wywiad indywidualny, przeprowadzony (przy pomocy komunikatorów internetowych Skype i Google Meets) z wybranymi twórcami aktywnymi na platformie YouTube. Jak wskazuje Autor (w powielonych, tożsamyh partiach tekstu w rozprawie, s. 12 oraz s. 205) „był to wywiad ustrukturyzowany, który zakładał zbiór 40 pytań-tematów do poruszenia, a średni czas jednego wywiadu wynosił od półtorej do dwóch godzin. Autor dysertacji przeprowadził 9 pogłębionych wywiadów indywidualnych z twórcami funkcjonującymi w obrębie platformy YouTube, zróżnicowanych pod kątem

popularności (liczby subskrypcji kanału) i treści/podejmowanej tematyki”. Badania empiryczne zostały zrealizowane i opracowane w okresie od marca do lipca 2021 roku. Warto podkreślić, że Autor uzasadnia dobór *de facto* niewielkiej (ograniczonej) próby badawczej, jednocześnie mając świadomość, że wnioski płynące z badań wybranych fragmentów charakteryzowanej rzeczywistości oraz funkcjonowania w niej twórców internetowych są raczej przyczynkiem do dalszych badań, w tym badań prowadzonych na różnych płaszczyznach przez zespół badaczy.

Szczegółowe uwagi dotyczące pracy doktorskiej

Trzy rozdziały pracy mają charakter teoretyczny i opisowy, są nie tylko wyczerpującym wprowadzeniem do problematyki rozprawy, ale również ukazują erudycję Autora, który z prawdziwym znanstwem sprawnie przedstawia kolejne aspekty związane z audiowizualną kulturą w dobie internetu oraz szczegółowo charakteryzuje funkcjonowanie platformy YouTube. Rozdział ostatni to interesujące omówienie wyników badań empirycznych.

Podkreślić należy znakomite, płynne łącznie przez Autora poszczególnych wątków i części pracy, czemu służą nie tylko wyodrębnione klarowne podsumowania, w tym trafne konstatacje, ale także liczne nawiązania do ustaleń już poczynionych przez Autora w różnych fragmentach pracy.

To co zwraca uwagę czytelnika, w czasie lektury całej rozprawy, to również przyjęty styl wypowiedzi (o czym poniżej) oraz mnogość pytań cząstkowych, w tym także retorycznych, które Autor formułuje (tak w treści zasadniczej podrozdziałów, jak i w ich zakończeniach) w nawiązaniu do przytoczonych wcześniej analiz i opisów. Część z tych pytań niewątpliwie jest zasadna, skłania do refleksji, inne jednak wprowadzają pewien chaos przytłaczając swą ilością czytelnika. Przejrzystości wywodu z pewnością służyłoby wyodrębnienie na początku pracy nie tylko wspomnianych trzech głównych pytań badawczych, ale także pytań szczegółowych.

Pierwszy rozdział ma charakter teoretyczny, jest wprowadzeniem do problematyki rozprawy, jednocześnie dowodząc znajomości literatury przedmiotu, posiadanej wiedzy przez mgra Dawida Kujawę. Autor interesująco i wieloaspektowo przybliży rozwój mediów audiowizualnych (począwszy od kina po przekazy w mediach społecznościowych), kształtowanie się audiowizualnej kultury (w tym „kultury YouTube”, s. 58), ze szczególnym uwzględnieniem wątku oddziaływania przekazów audiowizualnych na postrzeganie rzeczywistości przez jednostki. W oparciu o literaturę przedmiotu podejmuje rozważania nad

skutkami rozwoju technologii medialnych, nad zjawiskami konwergencji i dywergencji mediów, rozumieniem i znaczeniem pojęcia „kultura uczestnictwa” oraz miejsca w niej platformy YouTube. W tej części pracy Autor definiuje podstawowe kategorie, właściwie wykorzystuje siatkę pojęciową. Wykazuje się trafnymi spostrzeżeniami i wnioskami wynikającymi z kwerendy źródłowej. Na podkreślenie zasługuje przywoływanie nie tylko ustaleń badaczy z klasycznego już kanonu literatury przedmiotu, ale także wartych uwagi najnowszych opracowań, w tym opublikowanych w ostatnim roku.

W rozdziale drugim mgr Dawid Kujawa koncentruje się na wielopłaszczyznowym omówieniu specyfiki, sposobu funkcjonowania oraz miejsca platformy YouTube we współczesnej rzeczywistości medialnej. To opis genezy, struktury i usług, w tym tematycznych serwisów oferowanych użytkownikom przez platformę YouTube. Słusznie, dużą uwagę Autor poświęca przybliżeniu znaczenia i dociekaniu badaczy na temat istoty algorytmów w dotychczasowym sukcesie tej platformy na rynku medialnym, a także kwestii wypracowanej praktyki ochrony prawa autorskiego na YouTube. Na podstawie wnikliwej charakterystyki YouTube oraz w oparciu o literaturę przedmiotu, w której zauważalne są różnice w opiniach badaczy dotyczące klasyfikacji YouTube, Autor dowodzi słuszności przyjętej perspektywy postrzegania tej platformy jako serwisu społecznościowego. Nawiązuje również do wątku obecności i przyjętej przez serwis strategii rozpowszechniania materiałów dotyczących pandemii COVID-19, w tym podjętych w ramach platformy działań w celu zwalczania i zapobiegania dezinformacji.

Rozważania zawarte w **rozdziale trzecim** jedynie utwierdzają w przekonaniu, że mgr Dawid Kujawa ma znakomite rozpoznanie w literaturze przedmiotu, trafnie dobiera źródła, odważnie formułuje wnioski, wskazuje dylematy badawcze, podejmuje próby prognoz. To część, w której Autor dowodzi postępującej profesjonalizacji samej platformy YouTube, ale i systematycznie poszerzającego się grona, zarobkujących tu internetowych twórców. W efekcie można mówić o wykształceniu na rynku nowego zawodu – youtubera. Autor ukazuje specyfikę wspomnianego zawodu, którego główną cechą jest zdolność do „wielozadaniowości medialnej”, wskazuje i charakteryzuje rodzaje treści dostępne na YouTube, w tym „specyficzne gatunki” wykreowane na platformie, z czasem spopularyzowane również w innych serwisach społecznościowych (np. „pranki”, „unboxingi” czy „challenge”). W tej części pracy Autor porusza wątek społeczności serwisu, dokonuje klasyfikacji podmiotów prowadzących kanały na wspomnianej platformie, przybliża jako przykłady popularne w Polsce kanały, w tym tworzone przez osoby dotychczas współpracujące z mediami tradycyjnymi (radiem, telewizją). Autor omawia rolę sieci

partnerskich YouTube MCN (*Multi Chanel Network*), zwracając przy tym uwagę na przykłady tego rodzaju sieci wiodących na polskim rynku, przybliży praktykowane tu możliwości zarobkowania przez internetowych twórców. Zwieńczeniem rozważań jest podniesienie problematyki niepożądanych i szkodliwych społecznie zjawisk, w tym patostremingu oraz wspomnianej już w poprzednim rozdziale dezinformacji omówionych na przykładach zaobserwowanych na polskich kanałach YouTube.

Podkreślenia wartę są interesujące ustalenia i konstatacje Autora zwracającego uwagę nie tylko na aspekty twórcze, społeczne i kulturowe YouTube, ale także biznesowe i marketingowe, bowiem użytkownicy „mają szansę monetyzować swoją twórczość i traktować uczestnictwo w kulturze YouTube jako pełnoprawne działanie zarobkowe” (s. 62 i s. 264). Autor dowodzi również słuszności postrzegania platformy YouTube jako medium głównego nurtu.

Rozdział ten stanowi bardzo dobre wprowadzenie do zaprezentowanych w kolejnym **czwartym rozdziale** wyników autorskich badań empirycznych. Mgr Dawid Kujawa znakomicie osadza swe badania w przestrzeni medialnej i społecznej, niedosyt rodzi jednak „zawężona skala” tychże badań. Autor słusznie uznaje, iż „głównym punktem skupienia stają się Internetowi twórcy, gdyż to oni konstytuują platformę, uczestniczą w swoistej kulturze uczestnictwa, rozwijają i popularyzują serwis” (s. 203), uzasadnia dobór próby badawczej, mając jednocześnie świadomość analizy jedynie niewielkiego wycinka opisywanej w rozprawie rzeczywistości.

Mgr Dawid Kujawa przeprowadził wywiady z dziewięcioma twórcami internetowymi (tzw. youtuberami), w swym wyborze kierując się kryteriami popularności ich kanału (liczba subskrypcji) oraz różnorodnością publikowanych tu treści/podejmowanej problematyki (s. 206). O ile jednak liczba subskrybentów kanału może być przekonującym kryterium co do zasadności wyboru rozmówców o tyle kryterium różnorodności poruszanej przez twórców na kanałach problematyki wymaga szczegółowego uzasadnienia. Nie jest przekonującym dla recenzentki, stwierdzenie Autora, iż „wywiady zostały przeprowadzone z osobami, które doskonale znają branżę i są znane w Polsce, dlatego z całą pewnością można stwierdzić, iż *wiedzą co mówią* i jest to wiedza jakościowa” (s. 207).

Wywiady zostały przeprowadzone z twórcami kanałów traktujących o: życiu w Australii (Joanna Struzik – „Joanna Struzik”), branży IT (Adam Romański – „Hello Roman”), produkcji muzycznej (Paweł Lemański – „Muzykujkropkacom”), cukrzycy (Maciej Łysiak – „Nie słodzę”), jedzeniu (Maciej Błatkiewicz – „Maciej Je”), piłce nożnej (Konrad Szymański – „Konrad Szymański”), tematyce kryminalnej (Marcin Myszka – „Marcin Myszka.

Kryminatorium”), „rowerowym świecie” (Maciej Pudełko – „Yellowbox”) oraz historii (Tomasz Okoń – „Historia bez cenzury”).

Autor opisuje cel, założenia i przyjętą metodologię badań. Konstrukcja tej części pracy ukazuje potrzebę ponownego przemyślenia przez Autora wskazania nie tylko głównego celu realizowanych badań, ale także wyartykułowania celów szczegółowych. Już z pierwszego akapitu rozdziału czwartego dowiadujemy się, że celem badań empirycznych (a nie „dysertacji” jak wskazuje Autor, bowiem główny cel badawczy rozprawy został sformułowany „szerzej”) jest „opis i charakterystyka specyfiki funkcjonowania wybranych polskich internetowych twórców publikujących treści w obrębie platformy YouTube” (s. 202). W dalszej części, opisującej metodologię badań Autor pisze, że: „Problemem badawczym, pracy są zmiany jakie zachodzą w mediach audiowizualnych, w szczególności to jak Internet zmienia dotychczasowe formy audiowizualne, a także jak nowe medium jakim jest YouTube oddziałuje na kulturę oraz inne media” (s. 204), po czym Autor formułuje 29 pytań szczegółowych, których treść po odpowiednim zredagowaniu z powodzeniem mogłyby być połączona.

Uwagę zwraca interesujące omówienie wyników przeprowadzonych przez Autora badań, zastrzeżenia budzi jednak ich sposób odniesienia (a właściwie braku uporządkowania) do struktury zaproponowanego scenariusza wywiadów, czego Autor jest świadomy wskazując, że: „wyniki badań i wnioski zostały zagregowane w konkretne grupy tematyczne i zestawione ze sobą tworząc zdaniem autora, bardziej interesującą i uporządkowaną całość dla odbiorcy. Niekiedy pytania, zebrane ze sobą do jednej grupy tematycznej przy opisie wniosków, nie występowały po sobie w scenariuszu wywiadu, ponieważ przy przeprowadzaniu rozmowy, sensowniej było umieścić je w dalszych etapach rozmowy, aby dany twórca mógł nabrać szerszej perspektywy i większej refleksji przed odpowiedzią” (s. 215). Zastrzeżenia budzi nie tyle kolejność zadawanych pytań, a potem omawianych odpowiedzi, ile brak ich czytelnego podziału w scenariuszu we wspomniane przez Autora „grupy tematyczne”, co z pewnością ułatwiłoby czytelnikowi śledzenie toku narracji Autora. Co więcej, Autor formułuje w prezentacji wyników badań wiele kolejnych, szczegółowych pytań wynikających z odpowiedzi udzielonych przez rozmówców, pytań tych jednak nie znajdziemy w scenariuszu (np. s. 257).

Autor zaproponował omówienie wyników przeprowadzonych badań empirycznych w ramach wyodrębnionych ośmiu wątków tematycznych, ujętych w tytułach podrozdziałów:

„5.1 Postrzeganie platformy YouTube w Polsce i za granicą

5.2 Youtuber czy Twórca Internetowy? Zawód czy hobby?

- 5.3 Specyfika funkcjonowania internetowych twórców na platformie YouTube
- 5.4 Interakcje z widzami, innymi twórcami i kwestie mentalne twórców
- 5.5 Kwestie monetyzacji internetowej twórczości
- 5.6 YouTube i internetowi twórcy w kontekście mediów tradycyjnych
- 5.7 Funkcjonowanie w przestrzeni YouTube w czasie pandemii COVID-19
- 5.8 Zalety, wady, braki oraz szanse i zagrożenia dla przyszłości platformy YouTube”.

W kontekście przeprowadzonych badań wydaje się, że tytuł podrozdziału 5.1 „Postrzeganie platformy YouTube w Polsce i za granicą” jest zbyt szeroki. Autor prezentuje bowiem wyniki badań oparte jedynie na wypowiedziach polskich youtuberów, a więc ukazujące ich punkt widzenia. Pozostawienie zaproponowanego tytułu wymaga uzupełnienia badań o dane, informacje pochodzące od zagranicznych użytkowników platformy.

Pewne wątpliwości budzi też tytuł podrozdziału 5.2 „Youtuber czy Twórca Internetowy? Zawód czy hobby?” sugerujący, że pojęcie „youtuber” będzie postrzegane przez Autora jako nazwa zawodu, natomiast „twórca internetowy” bliższe będzie działalności hobbystycznej użytkowników platformy. Z tekstu rozprawy wynika jednak, że Autor stosuje te pojęcia wymiennie, synonimicznie.

Omawiając wyniki badań Autor zdecydował się na ich, jak wskazuje „uogólnione bezimiennie”, aby maksymalnie zminimalizować możliwość zestawienia konkretnego twórcy z konkretną wypowiedzią” (s. 215). Jak dalej zaznacza: „niektórym badanym zależało na anonimowości, zwłaszcza w kwestiach osobistych i finansowych” (s. 215). Jednak jeśli spojrzymy na zestaw zadanych pytań, tylko niewielka ich część dotyczy wspomnianych kwestii, niezrozumiałym jest zatem zastosowany przez Autora „zabieg anonimowości” w odniesieniu do odpowiedzi na wszystkie pytania. Takie postępowanie nie do końca wydaje się uzasadnione zwłaszcza, w kontekście odpowiedzi jedynej w gronie rozmówców kobiety – youtuberki. Anonimowość, mimo deklaracji ze strony Autora, nie została zatem w pełni tu zachowana, w tekście zawierającym liczne cytaty odpowiedzi rozmówców, uważny czytelnik dostrzeże bowiem charakterystyczne dla rodzaju żeńskiego końcówki fleksyjne (np. s. 221).

Podkreślić należy istotne wnioski, które udało się Autorowi „wyłuskać” z analizy odpowiedzi badanych youtuberów. Docenić warto formułowanie na ich podstawie przez Autora dalsze pytania badawcze i próby wskazania kierunków badań. Autor sprawnie łączy też wyniki badań empirycznych z poczynionymi we wcześniejszych rozdziałach ustaleniami teoretycznymi.

Na podstawie analizy odpowiedzi rozmówców Autor m. in. nakreślił wyobrażenie youtubera (twórcy internetowego) jako efektywnie wykonywanego zawodu. To internauta,

który powinien posiadać określone cechy związane z osobowością. Istotne są tu umiejętności miękkie, bowiem w opinii badanych, warsztatu technicznego można się nauczyć (s. 224-225). Istotne poznawczo są także uwagi poczynione przez rozmówców dotyczące inspiracji i sposobów konstruowania przekazów audiowizualnych, które w największym stopniu angażują internautów oraz informacje na temat ich współpracy z platformą YouTube i najczęściej wykorzystywanych form jej efektywnej monetyzacji. Interesujące są również spostrzeżenia rozmówców i płynące z nich wnioski Autora dotyczące wpływu (ostatecznie pozytywnego, s. 251) pandemii COVID-19 na funkcjonowanie twórców internetowych. Rezultatem badań empirycznych Autora jest ponadto wyszczególnienie i omówienie zarówno mocnych, jak i słabych stron YouTube, wskazanie wyzwań i zagrożeń, w tym problemów, dostrzegalnych na tejże platformie.

Rozprawa została zwieńczona **zakończeniem**, zawierającym **oryginalne wnioski**, choć w części zaprezentowane już w poszczególnych rozdziałach pracy (co więcej wnioski te zostały wprost „skopiowane” z różnych części pracy, koniecznym jest zatem w przyszłej publikacji ich preredagowanie). W tej części rozprawy mgr Dawid Kujawa podsumował rezultaty dotychczasowych rozważań, odniósł się do głównych pytań badawczych.

Wśród licznych, interesujących i ważnych poznawczo konstatacji podkreślić warto chociażby tą, w której Autor podkreśla, że „YouTube należy również rozważać pod kątem rozwoju kultury i szeroko pojętego wpływu na rzeczywistość społeczną. Stał się tworem pozwalającym na nieograniczoną wręcz ekspresję twórczości audiowizualnej” (s. 199 i s. 266), jednocześnie wskazując, że „Serwis YouTube wraz z funkcjonującymi na platformie użytkownikami i masą odbiorców, jak najbardziej wpisuje się w kulturę uczestnictwa i praktykowanie kolektywnego działania i wytwarzania dóbr audiowizualnych, które nie mogłyby powstać, gdyby nie kolektywne inspirowanie się, uczenie, wspieranie, krytyka, a także swoista rywalizacja” (s. 62 i s. 264).

Nie sposób nie zgodzić się także z poczynionymi przez mgra Dawida Kujawę w kontekście wyników badań rekomendacjami, w tym spostrzeżeniem, że „Dezinformacja staje się poważnym wyzwaniem (...) Warto mieć to na uwadze i nie polegać jedynie na oczekiwaniu na skuteczne rozwiązania technologiczne w tym zakresie, ale także wykształcić własne *filtry* na różnego rodzaju treści i weryfikować dane informacje przed ich przyswojeniem” (s. 200 i s. 266).

Mgr Dawid Kujawa zwraca również uwagę na potrzebę dalszych badań, w tym interdyscyplinarnych i zespołowych w zakresie poruszonej w rozprawie problematyki ze względu na wielopłaszczyznowość przedmiotu badań.

Poszczególne części pracy są z reguły krótko podsumowane, co pozwala śledzić tok rozważań Autora i sprzyja przejrzystości wyводу. Mgr Dawid Kujawa płynnie łączy kolejne wątki i płaszczyzny rozważań. Wartościowym uzupełnieniem podejmowanych w rozprawie kwestii są stosowane przez Autora przypisy wyjaśniające, dygresyjne, poszerzające wiedzę czytelnika, w tym precyzujące rozumienie stosowanych kategorii, licznych terminów specjalistycznych, branżowych obecnych w pracy (np. 25, s. 36, s. 67, s. 73, s. 105 i inne).

Uważna lektura recenzenta rozprawy pozwala na odnotowanie kilku uwag, głównie natury technicznej, redakcyjnej. Język zastosowany w rozprawie jest z reguły poprawny a prowadzony wywód zrozumiały i spójny, jednak zauważyć należy, iż Autor przyjął intrygujący styl narracji (oparty często na obrazowych porównaniach, metaforach, licznych pytaniach, w tym retorycznych), rzadko spotkany w pracach naukowych, lecz zachęcający do polemiki naukowej z Autorem. Zaproponowany sposób narracji w rozprawie naukowej ma jednak wyraźne słabości, których dowodem są liczne w rozprawie fragmenty bliższe wypowiedzi publicystycznej, niekiedy nawet potocznej, a nie naukowej.

Przykładem mogą tu być sformułowania typu: „Każda akcja wywołuje reakcję” (s.19), „trzeba było się wykazać dość grubym portfelem w tamtych czasach” (s. 21), „ludzie zaczęli nabywać towary, rodzić dzieci” (s. 21), „strzał w dziesiątkę” (s. 125), „Skoro mowa o wartości reklamowej bądź marketingowej, to wypadałoby również wspomnieć co nieco o kwotach” (s. 171), „Cała machina na przestrzeni lat napędzała się bardzo mocno” (s. 131), „Łatka serwisu, w którym można znaleźć wyłącznie *głupoty oraz tanią rozrywkę* zdezaktualizowała się, jednak zapewne minie sporo wiosen nim kompletnie zniknie...” (s. 216), „Dwie pieczenie na jednym ogniu” (s. 228), „Karta zawsze może się odwrócić” (s. 249) „Zatem należy monitorować sytuację z wypiekami na twarzy” (s. 272) czy wielokrotnie dostrzeżone w pracy „a propos” (np. s. 21, s. 141, s. 177, s. 197, s. 259, s. 261).

Autor w nielicznych momentach wplata w treść pracy (w akapitach zawierających wnioski) również wątki osobiste, te w przypadku pracy naukowej wydają się jednak nieuzasadnione (np. „Wpłynął [koronawirus – przyp. M.A.-Sz.] również na samego autora, gdyż w momencie pisania tych słów, autor przebywa na kwarantannie, przechodząc samą chorobę – na szczęście – łagodnie”, s. 125).

Generalnie praca jest dopracowana pod względem edytorskim, zauważalne są nieliczne błędy, wśród których należy wskazać chociażby: błąd ortograficzny w pierwszym zdaniu we wstępie do pracy (s. 5), brak cudzysłowu przy tytule czasopisma, książki (s. 26, s. 40), zdania rozpoczynające się od słowa „Natomiast” (np. s. 26, s. 53). Sporadycznie zdarzają

się zdania błędnie sformułowane, niezrozumiałe, w kontekście całej pracy wynikające najpewniej z „przeoczenia” redakcyjnego (np. „Próbując zrozumieć globalizację, narzucającym się elementem rzecz jasna media”, s. 27).

Ujednolicenia w pracy wymaga styl zapisu liczb, które raz zapisywane są cyframi, innym razem słownie (np. lat 20, s. 18; lat osiemdziesiątych, s. 19; lat 80-tych, s. 31 czy 15 tysięcy, s. 176; dwustu tysięcy, s. 177). Uwagi dotyczą również technicznej strony konstruowania przypisów. Autor nie stosuje skrótów w przypisach bibliograficznych powielając pełny zapis bibliograficzny tej samej pozycji, nie tylko w obrębie całej pracy, ale i na tej samej stronie (np. s. 17, s. 21, s. 33, s. 34, s. 37, itd.). Autor nie stosuje przypisów złożonych, błędnie oznaczając dany fragment pracy podwójnymi numerami przypisów (np. przypis 60 i 61, s. 25). W pracy (szczególnie w zakończeniu) zdarzają się powielone (identyczne) fragmenty zdań a nawet akapitów, obecne już we wcześniejszych częściach rozprawy (np. s. 62-63 i s. 264, s. 199 i s. 266 czy 200 i 266).

Praca wzbogacona jest o materiał ilustracyjny i graficzny (określony przez Autora jako rysunki) oraz dwie tabele. Materiały te w większości nie są jednak numerycznie oznaczone w treści tekstu rozważań, owszem większość adekwatnych fragmentów poprzedzających, rysunki i tabele odnosi się do nich, nie wszystkie jednak są bezpośrednio powiązane z rozważaniami Autora (np. s. 100 czy s. 179). Dobrym rozwiązaniem wydaje się tu wskazanie w tekście, które jego fragmenty nawiązują do konkretnego materiału ilustracyjnego (taki zabieg Autor stosuje właściwie tylko w odniesieniu do rys. 25 i 26).

Te uwagi natury technicznej nie wpływają jednak na bardzo wysoką merytoryczną jakość rozprawy. Wydają się jednak istotne w kontekście ewentualnej publikacji rozprawy, do czego Autora zachęcam. Podkreślić należy, iż w przywołanych wszystkich czterech rozdziałach mgr Dawid Kujawa wykazał się bardzo dobrą znajomością opisywanych zagadnień, koncepcji teoretycznych oraz umiejętnością ich krytycznej oceny, analizy i syntezy.

Niewątpliwym atutem pracy jest nie tylko wieloaspektowe omówienie poruszanej problematyki, ale także sprawne łączenie różnorodnych wątków, liczne odwołania w poszczególnych częściach rozprawy do kolejnych lub już omówionych w niej fragmentów. Na bardzo dobrą ocenę zasługują podsumowania i wnioski sprzyjające przejrzystości wyводу wieńczące nie tylko rozdziały rozprawy, ale także ich części.

Wniosek końcowy

Oceniając rozprawę doktorską mgra Dawida Kujawy zatytułowaną „Audiowizualna kultura uczestnictwa w dobie konwergencji i dywergencji mediów na przykładzie platformy YouTube w Polsce”, należy podkreślić, że jest ona poprawna pod względem formalnym, merytorycznym i metodologicznym.

Praca ta stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i wzbogaca dotychczasowy dorobek nauk o komunikacji społecznej i mediach, szczególnie o ustalenia i oryginalne wnioski wynikające z pogłębionych rozważań i analiz nad problematyką współczesnej audiowizualnej kultury uczestnictwa, w tym rolą i znaczeniem funkcjonowania w niej platformy YouTube. To ważne uzupełnienie dostrzegalnej luki w badaniach w tym obszarze.

Mgr Dawid Kujawa wykazał się umiejętnością prowadzenia pracy naukowej – trafnie sformułował problem badawczy i doprowadził do jego rozwiązania, podejmując przy tym udaną próbę sformułowania prognoz i rekomendacji.

Przedłożoną do recenzji dysertację oceniam **pozytywnie**, to praca doktorska, która bez wątplenia **spełnia wymogi** określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r., poz. 1789, z późn. zm.).

Wnioskuje zatem o dopuszczenie mgra Dawida Kujawy do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim.

Lublin, 28 lutego 2022 r.

